

УДК 343.851

doi: <https://doi.org/10.33270/01211192.43>

Тичина Д. М. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9430-6101>;

Собкович О. В. – магістр права
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1302-8702>

Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері страхування в Україні

Метою статті є дослідження найпоширеніших кримінальних правопорушень у сфері страхування в Україні та виявлення ефективних заходів запобігання кримінальним правопорушенням зазначеної категорії з метою імплементації їх у правову дійсність країни. **Методологія.** Методологічний інструментарій обрано відповідно до поставленої мети, специфіки об'єкта та предмета дослідження. У процесі дослідження здійснено узагальнення, обробку й аналіз отриманих результатів. Спеціальним методом дослідження, використаним у статті, є метод системного аналізу. **Наукова новизна** публікації полягає в тому, що на підставі аналізу кількісних і якісних характеристик кримінальних правопорушень у сфері страхування визначено систему кримінально караних діянь, які посягають на різні об'єкти кримінально-правової охорони. Окреме місце в ній посідають різні види незаконного заволодіння майном страхової компанії з боку професійних учасників страхового ринку та страхувальників. **Висновки.** Ураховуючи масштаби кримінальних правопорушень у сфері страхування, страховим компаніям слід об'єднувати зусилля з метою їх уникнення. Для цього необхідно створювати асоціації, тандеми страховиків, у межах яких об'єднувати бази даних, що містять відомості щодо застрахованих, «чорні списки» недобросовісних страхувальників, спільні регіональні банки даних потенційних шахраїв тощо. Крім того, пріоритетним напрямом запобігання кримінальним правопорушенням у цьому сегменті є налагодження взаємодія правоохоронних органів зі службами безпеки страхових компаній у виявленні шахрайства, інших протиправних діянь, спрямованих на незаконне одержання страхового відшкодування. Вважаємо, що застосування на практиці перелічених вище заходів сприятиме розвитку вітчизняного ринку страхування та підвищенню ефективності інституту страхування загалом.

Ключові слова: страхування; страховий ризик; криміналізація; кримінальні правопорушення; запобігання; шахрайство.

Вступ

Вітчизняна страхова галузь як важлива частина фінансової індустрії країни розвивається невідривно від національного і глобального контексту. Міжнародний фінансовий, а отже, і страховий ринок в умовах сьогодення відчуває на собі вплив різноспрямованих тенденцій. З одного боку, вибухове зростання нових технологій сприяє посиленню фінансових взаємозв'язків і доступності послуг між країнами, підприємствами, фізичними особами. З іншого боку, політичне втручання призводить до створення нових торгових бар'єрів і фінансового протекціонізму (Nedzhheria, 2020).

Розвиток страхового ринку – важливий чинник становлення вітчизняної економіки. Водночас зростання тіньового сектору економіки та криміналізація практично всіх сфер господарювання стримує розвиток ринкових відносин в Україні, загрожуючи національним інтересам та національній безпеці держави, підриває довіру громадян до демократичних інститутів і цінностей, спричиняючи занепокоєння в суспільстві та критичні оцінки міжнародних експертів. Доступні умови страхування створюють підґрунтя для вчинення кримінальних правопорушень з метою

незаконного одержання страхових виплат, унаслідок чого цей сегмент фінансового ринку останнім часом є одним із найпривабливіших для шахраїв.

Мета і завдання дослідження

Метою та завданням публікації є дослідження ефективних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у галузі страхування в Україні.

Виклад основного матеріалу

Кримінальні правопорушення у сфері страхування визначаються низкою кримінально караних діянь, що посягають на різні об'єкти кримінально-правової охорони. Поряд із кримінальними правопорушеннями у сфері господарської діяльності особливе місце у цій системі посідають різні види неправомірного заволодіння чужим майном, передусім шахрайства з боку професійних учасників страхового ринку (страховиків) і страхувальників.

Ринок страхування в Україні перебуває на етапі становлення. За часів незалежності вже пройдено кілька етапів, протягом яких змінювалося правове, організаційне й економічне підґрунтя

страхових відносин. Історично склалося так, що сфера страхування в колишньому СРСР була жорстко централізованою в єдиному страховому органі – Держстрахові. У свідомості людей страхування не закріпилося як обов'язковий компонент організації життя, а життєвий уклад був таким, що громадяни навіть не замислювалися над потребою страхування життя чи майна від нещасних випадків і стихійних лих. Професія страхових агентів не була привабливою та прибутковою.

Ситуація суттєво змінилася через демонополізацію страхової справи, легалізацію підприємств, унаслідок чого відбулося зростання кількості альтернативних недержавних комерційних страхових організацій, діяльність яких охоплювала, окрім традиційних видів страхування, страхування комерційних, фінансових, господарських ризиків, ризиків відповідальності за заподіяння шкоди на території інших держав, експортних кредитів й іноземних інвестицій, котрі стали повсякденною реальністю для десятків тисяч людей.

На думку фахівців, нині в Україні сформувався нова страхова галузь, призначена для надання широкого спектра послуг як юридичним особам різної форми власності, так і безпосередньо громадянам (Stelmakh et al., 2001).

Потенційна можливість настання стихійного лиха та нещасних випадків становить сутність *страхового ризику*. Поняття «ризик» має кілька значень. Його ототожнюють з небезпекою, що загрожує тому чи іншому суб'єктові або об'єктові. Насправді не кожна небезпека з погляду страхування є ризиком. До страхових ризиків належать лише такі випадки небезпеки, виникнення яких можна прогнозувати й оцінювати на підставі історичного досвіду та за допомогою математичних і статистичних методів.

Страхування як економічна категорія перебуває в підпорядкованому зв'язку з категорією фінансів і є сукупністю особливих перерозподільних відносин між його учасниками з приводу формування за рахунок грошових коштів цільового страхового фонду, який призначений для відшкодування можливої шкоди (Furman, 2005; Osadets, 2012).

З юридичної позиції страхування – це правовідносини (страхові відносини) між страховиком і страхувальником, що полягають в обов'язку першого сплатити останньому страхову виплату в разі настання страхового випадку. Правова сутність страхування визначена в ст. 1 Закону України «Про страхування» – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та

юридичними особами страхових платежів ("Zakon Ukrainy", 1996). Зазначений Закон охоплює права й обов'язки учасників страхового ринку: страховиків і страхувальників, а також інших фізичних та юридичних осіб: одержувачів страхового відшкодування, страхових посередників, державних регуляторів тощо.

Страховий ринок – це система економічних відносин із приводу купівлі-продажу специфічного товару – страхового покриття внаслідок настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством. У територіальному аспекті виокремлюють місцевий (регіональний), національний (внутрішній) і світовий (зовнішній) страхові ринки. За галузевою ознакою – ринки особистого та майнового страхування. Кожна із названих ланок має свою структуру (сегментацію) (Furman, 2005; Osadets, 2012).

За формою страхування буває добровільним й обов'язковим. *Добровільне страхування* – це страхування, що здійснюється на підставі договору між страхувальником і страховиком. Загальні умови та порядок здійснення добровільного страхування визначаються правилами страхування, що встановлюються страховиком самостійно відповідно до вимог законодавства.

Різновидами добровільного страхування є: особисте страхування (життя, від нещасних випадків, здоров'я); страхування засобів транспорту (наземного, повітряного, водного); страхування вантажів і багажу (вантажобагажу); страхування іншого майна; страхування кредитів, інвестицій, фінансових ризиків тощо. Предметом договору страхування (ст. 980 ЦК України) є майнові інтереси, які не суперечать закону й пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням (особисте страхування); володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування); відшкодуванням шкоди, завданої страхувальником (страхування відповідальності) ("Tsyvilnyi kodeks", 2003).

Нині основний сегмент страхового ринку України посідає *майнове страхування* – галузь страхування, у якій об'єктом страхування є майнові інтереси, пов'язані з володінням, розпорядженням та користуванням майном, а також випадки, коли ризик пов'язаний із втратою майна (90,5 % сукупного валового доходу від виплачених страхових премій) ("Informatsiia pro stan", 2021).

Найпопулярнішими мотивами здійснення страхового шахрайства є: бажання скористатися випадком для здобуття максимуму компенсації; бажання повернути гроші, витрачені на страхові внески; користь, коли здобуття відшкодування є єдиним джерелом заробітку; додаткове джерело прибутку для самих страховиків; інші причини матеріального або морального характеру (Nedzheria, 2020).

Структура кримінальних правопорушень у сфері страхування визначається низкою кримінально караних діянь, які посягають на різні об'єкти кримінально-правової охорони. Особливе місце в цій системі посідають різні види незаконного заволодіння чужим майном, передусім шахрайства з боку професійних учасників страхового ринку (страховиків) та страхувальників.

Питання фінансового шахрайства є досить актуальними для вітчизняного ринку страхування. В Україні на страхове шахрайство припадає 21 % або 1,5 млрд грн валових виплат, зокрема: 25 % – на добровільне медичне страхування, 23 % – на страхування КАСКО, 18 % – на ОСАГО, 16 % – на страхування відповідальності, 14 % – на страхування туристів, 12 % – на страхування майна та 10 % – на страхування нещасних випадків (Petrushka, 2019).

В умовах сьогодення в різних країнах премії з автотранспортного страхування мають найбільшу питому вагу в структурі страхових премій загальних видів страхування. З огляду на зазначене, автотранспортне страхування є одним із найпопулярніших видів страхування на європейському страховому ринку й у світі загалом (Prykaziuk, & Motashko, 2015).

Отже, переважну більшість шахрайств на страховому ринку вчиняють у сфері страхування автотранспортних засобів. За експертними оцінками, до 70 % – припадає на автострахування, а деякі великі компанії заявляють, що на виплати аферистам витрачається до 10 % усіх автомобільних зборів. Питома вага шахрайств на ринку автострахування в загальній структурі страхового ринку, на думку експертів, становить не менше 60 % ("Informatsiia pro stan", 2021; Cherniei, 2014).

Певне зменшення кількості виявлених шахрайств у сфері автострахування пояснюється передусім високим рівнем їх латентності. Випадки з метою одержання страхових виплат реєструють лише в поодиноких випадках (24 %) або взагалі не реєструють (69 %). На високий рівень латентності кримінальних правопорушень впливають об'єктивні чинники, передусім: загальна криміналізація окремих об'єктів страхового бізнесу, зокрема автомобільного ринку (19 %); недбалість або особиста зацікавленість представників страхових компаній (24 %); відсутність належної взаємодії страховиків між собою та із правоохоронними органами (12 %); неадекватне кримінальне переслідування за вчинення кримінальних правопорушень (7 %); намагання страхових організацій, які виявили ознаки шахрайства, розв'язати питання в досудовому порядку без звернення до правоохоронних органів (20 %); доступність умов страхування та легкість одержання страхової виплати (9 %); неефективна робота правоохоронних органів (9 %).

За результатами проведених досліджень, саме автострахування стало найпопулярнішим у шахраїв через низку чинників. По-перше, доступність. Для укладення договору страхування необхідно придбати автомобіль і мати відносно невелику суму грошей (до 10 % від вартості страховки) для сплати першого внеску. Натомість страхування, приміром, засобів виробництва здійснюється лише великими підприємствами. Інший аспект – мобільність і легкість реалізації застрахованого автомобіля. Після інсценування страхового випадку приховати або продати його набагато легше, ніж, скажімо, залізничний склад з вантажем. По-друге, загальна криміналізація автомобільного ринку. Під «дахом» організованих злочинних груп, до складу яких залучають і працівників органів внутрішніх справ, перебуває значна частка збуту нових й уживаних машин. Вони контролюють ринки, на яких продають викрадений автотранспорт. Діють підпільні майстерні, що здійснюють підготовку до реалізації транспортних засобів. Налагоджена індустрія легалізації автомобілів, здобутих злочинним шляхом (зміна ідентифікаційних номерів, зовнішнього вигляду, підроблення документів тощо). Ці умови найбільш сприятливі для злочинців, які мають можливість підготувати інсценування страхового випадку та швидко збути застрахований автомобіль. Адже, за матеріалами оперативно-розшукових справ, більшість шахраїв – це представники саме «кримінального автобізнесу». По-третє, недбалість та корислива зацікавленість страховика чи третіх осіб. На різних етапах страхових правовідносин не виключається можливість злочинної змови шахраїв із представниками страхової компанії щодо оцінки вартості майна, ступеня ризиків та інших обставин, що впливають на умови договору. Неправомірне сприяння діям шахраїв можливе також з боку працівників органів поліції, оціночних організацій, експертних служб, СТО тощо. По-четверте, відсутність належної взаємодії та обміну інформацією як між самими страховими компаніями, так і страховиків із правоохоронними органами та банками.

Велика прибутковість шахрайства у сфері автострахування сприяла високим темпам його розвитку, що змусило страхові компанії переглянути типові умови страхування транспортних засобів від незаконного заволодіння. Більшість страховиків почали страхувати ризик викрадання лише в комплексі з іншими ризиками. Крім того, вартість такого страхування значно підвищилася, було запроваджено чималі величини безумовної франшизи, вимоги до обов'язкового встановлення на застрахованих автомобілях захисних пристроїв. Страховик залишив за собою право періодично перевіряти технічний стан автотранспорту (Cherniavskyi et al., 2008).

Термін «страхове шахрайство» в юридичній літературі розуміють неоднозначно. Прихильники широкого тлумачення відносять до страхового шахрайства всі види протиправних діянь у сфері страхування. Термін «страхове шахрайство», на думку Н. А. Лопашенко, є умовним та не може визнаватися вдалим. Правильніше вести мову про шахрайство, що вчиняється у сфері страхування або у сфері страхової діяльності (Lopashenko, 2002). Під страховим шахрайством розуміють протиправну поведінку суб'єктів страхових відносин, спрямовану на одержання страховальником страхового відшкодування шляхом обману або зловживання довірою; внесення меншої, ніж необхідно при правильній оцінці ризику, страхової премії (страхового внеску); приховування важливої інформації під час укладання чи протягом дії договору страхування; відмову страховика від виплати страхового відшкодування без достатніх підстав (Mitrokhin, 1995; Algazin, Galaguz, & Larichev, 2003).

Тобто до страхових шахрайств належать усі види протиправних дій у сфері страхування незалежно від їх суб'єктів, наявності складу кримінального правопорушення тощо. Основним недоліком цієї позиції, на наш погляд, є намагання авторів охопити всі можливі правопорушення попри їх юридичну оцінку. Вважаємо цей підхід не зовсім обґрунтованим, принаймні у кримінально-правовому аспекті. До того ж, як показує дослідження, перерахувати в одному визначенні способи вчинення страхового шахрайства вбачається неможливим унаслідок різноманіття їх виявів і рівнів розподілу.

Інші вчені страховим шахрайством вважають умисний злочин, спрямований на обман страхової компанії, що вчиняє страхувальник з метою незаконного збагачення коштом страховика шляхом перекручення інформації щодо об'єкта страхування, інсценування страхового випадку, штучного збільшення суми страхового відшкодування, а також вчинення інших протиправних дій (ZNilkina, 2005). Це визначення, на нашу думку, є більш вдалим.

У юридичній науці сформовано і третій підхід, за яким до страхового шахрайства належить будь-яке шахрайство, що стосується страхового бізнесу (Mitrokhin, 1995). На наш погляд, це також не зовсім правильно, оскільки таким чином до страхового шахрайства необґрунтовано віднесено фіктивне підприємництво та випадки створення фінансових пірамід, що не мають прямого зв'язку зі страховими правовідносинами.

На підставі досліджених джерел зарубіжних країн, які вже накопили значний досвід у визначенні правового змісту, кваліфікації та протидії правопорушенням у сфері страхування, вбачаємо за доцільне запропонувати визначити

«шахрайство у сфері страхування» як протиправну поведінку суб'єктів договору страхування, спрямовану на отримання суб'єктом страхових правовідносин страхового відшкодування шляхом обману або зловживання довірою (Dorokhina, & Iliashko, 2019).

Водночас аферисти намагаються застрахувати вантаж у контейнерах у разі його перевезення, організовуючи під час слідування пошкодження або зрив пломби з контейнерів, імітуючи таким чином викрадення вантажу. Страхова компанія вимушена виплатити страхову суму за втрату майна, якого насправді в контейнері не було. Для протидії такому шахрайству страхові компанії направляють своїх представників, які повинні контролювати правильність завантаження товару та пломбування контейнерів. Але заробітна плата у таких представників невелика, що полегшує шахраям їх підкуп. Крім того, злочинці фальсифікують документи про втрату, псування продукції, завищують вартість вантажу та вдаються до інших видів обману. Аналогічно здійснюється обман у разі страхування будинків, цінних колекцій, картин відомих художників, предметів антикваріату та іншого майна (Zaiats, 2019).

Особливості страхового шахрайства, порівняно із шахрайством в інших сферах фінансових відносин, полягають у такому: об'єктом страхового шахрайства є кошти страхового фонду, що перебуває у віданні страховика; страхове шахрайство пов'язане з використанням специфіки страхового бізнесу (злочинець діє в межах правового поля, регламентованого нормами цивільного й господарського законодавства); винний у страховому шахрайстві порушує відносини щодо захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб під час настання певних подій (страхових випадків), які штучно створює (інсценує, провокує) чи незаконно використовує; як правило, страхове шахрайство містить низку інших (підпорядкованих) кримінальних правопорушень.

Завдяки класифікації шахрайських дій у сфері страхування уся сукупність злочинних зазіхань розподілено на взаємопов'язані ланцюги, що перебувають в ієрархічній підпорядкованості. Розглянемо основні класифікаційні ряди:

1. Залежно від мети шахрайських дій: що вчиняються з метою незаконного одержання страхових виплат; з метою одержання страхових виплат у більшому обсязі, ніж належить при зазначеній страховій події; спрямовані на одержання страхових виплат за шкоду, завдану об'єкту страхування, що не перебував під страховим захистом.

2. Залежно від суб'єкта шахрайства (за ступенем участі зацікавлених працівників страхових компаній): що вчиняються страхувальниками; страхувальниками спільно з працівниками страхових компаній; представниками страхових

організацій: керівниками страхової компанії або страховими посередниками.

3. Залежно від етапу страхових правовідносин: на стадії укладання договору страхування; під час дії договору страхування; на етапі звернення за страховою виплатою.

У кримінально-правовому аспекті шахрайство у сфері страхування є окремим випадком незаконного заволодіння чужим майном. Проте механізм розкрадань (у порівнянні з радянською практикою) зазнав суттєвих змін. В умовах ринкових відносин основним елементом його новизни стало використання у злочинних цілях організаційно-правового статусу суб'єктів підприємництва, інститутів господарського та фінансового права.

Шахрайство у сфері страхування як злочинна технологія поєднує низку кримінальних правопорушень, що передбачені різними розділами Кримінального кодексу України ("Kriminalnyi kodeks", 2001), але пов'язані єдиною метою незаконного одержання страхового відшкодування. Це дає підстави розглядати шахрайство як системоутворювальну складову відповідної технології злочинної діяльності. Розгорнута кримінально-правова класифікація важлива для врахування в комплексі ознак усіх елементів криміналістичної характеристики відповідних злочинів. У технології шахрайства можна визначити три пов'язані між собою елементи:

1. Кримінальні правопорушення, що спрямовані на безпосереднє одержання страхової виплати: *шахрайство (ст. 190 КК України); привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України); заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 КК України).*

2. Дії, що є способом або необхідною умовою вчинення страхового шахрайства: *знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу (ст. 290 КК України); підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів (ст. 358 КК України); завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення (ст. 383 КК України); введення в оману суду або іншого уповноваженого органу (ст. 384 КК України)* тощо.

3. Дії, спрямовані на приховування слідів виникнення кримінальних доходів, осіб, які їх отримали, створення видимості законного походження цих доходів: *легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України); викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК України).*

4. Дії, пов'язані з протиправною діяльністю службових осіб: *службові кримінальні правопорушення, передбачені ст. 364, 366–370 КК України.*

Однак, необхідність ефективного державного регулювання розвитку національної економіки та формування інститутів управління в умовах ринкового середовища зумовлює створення дієвої системи контролю, стратегічна мета якої – забезпечення стабільності економічного зростання країни шляхом запобігання злочинам у сфері надання фінансових послуг і неефективному використанню фінансових ресурсів. Розв'язання проблем запобігання шахрайству на страховому ринку потребує визначення конкретних дій на законодавчому рівні та використання правоохоронними органами всього арсеналу повноважень, наданих їм законодавством. Вивчення слідчої та судової практики доводить, що зазвичай у виявленні та запобіганні кримінальних правопорушень у сфері страхування беруть участь працівники служб безпеки страхових компаній, попри те, що їхня діяльність з виявлення та документування злочинних дій (самостійно та у взаємодії з правоохоронними органами) має виключно організаційний характер і законодавчо не регламентована (закріплений лише обов'язок фінансових установ захищати безпеку зберігання коштів клієнтів), що, на нашу думку, потребує врегулювання як на законодавчому рівні шляхом прийняття давно очікуваного Закону України «Про приватну детективну діяльність» ("Proekt Zakonu", 2020), так і на підзаконному рівні шляхом розроблення й прийняття за участю МВС України, Офісу Генерального прокурора України, Бюро економічної безпеки України та інших зацікавлених відомств міжвідомчої інструкції з питань взаємодії у сфері забезпечення безпеки страхової діяльності.

Отже, більшість завдань стосовно запобігання кримінальних правопорушень, які посягають на інтереси страхових компаній, належить до сфери відповідальності недержавних служб безпеки. Законодавчих заборон на виявлення зазначених ознак під час нашого дослідження не виявлено, проте в законодавстві немає й прямих приписів, які б визнавали уповноважені підрозділи фінансових установ банків суб'єктами запобігання кримінальним правопорушенням.

Вивчення «внутрішніх» інструкцій деяких страхових компаній свідчить про те, що більшість з них встановлює такі нормативно закріплені обов'язки служб безпеки: виявлення ознак страхового шахрайства та вжиття заходів щодо їх попередження й припинення; підготовку матеріалів для правоохоронних органів для розв'язання питання щодо початку кримінального провадження; участь у досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень; направлення правоохоронним органам інформації, що стосу-

ється розслідування; вжиття у межах компетенції заходів щодо відшкодування завданих збитків.

Відтак обов'язком працівників служб безпеки страхових компаній є: здійснення розшукової діяльності; участь у планових і позапланових внутрішніх перевірках діяльності підрозділів страхових компаній, що проводять із застосуванням адміністративного та фінансового контролю; проведення внутрішніх (службових) розслідувань за фактами заподіяння шкоди власності та порядку функціонування компанії; організацію та здійснення взаємодії з правоохоронними органами, сприяння їм у проведенні передбачених законом заходів слідчого, розшукового й організаційного характеру; розроблення та здійснення заходів щодо запобігання злочинним посяганням на інтереси страховика тощо.

Ефективність діяльності з запобігання страховому шахрайству значно залежить і від здійснення взаємодії на рівні правоохоронних та інших державних контролюючих органів, а також страхових організацій. Об'єднання зусиль вищезгаданих служб й організацій у боротьбі з правопорушеннями та злочинами на страховому ринку дає змогу сконцентрувати їх сили, засоби, технічні можливості, охопити пошуковою роботою більшість об'єктів, краще використовувати можливості кожного із суб'єктів з метою виявлення та викриття злочинців.

Наукова новизна

Автор уперше здійснив спробу розв'язати проблему щодо реалізації комплексного підходу,

котрий включає розробку колективних інструментів і методів протистояння протиправним діям в страхуванні, підтримання постійного діалогу з органами державної влади, зміцнення взаємодії з правоохоронними органами, активну інформаційно-просвітницьку роботу з населенням.

Висновки

Отже, слід констатувати, що попри сформовану систему державного регулювання ринку фінансових послуг, визначення та розподіл повноважень щодо регулювання, нагляду та контролю за діяльністю фінансових послуг, державне регулювання фінансового сектору економіки на сучасному етапі характеризується недостатньою ефективністю, відстає від сучасних тенденцій і вимог розвитку ринку, недостатньо враховує міжнародний досвід. Ключовою проблемою регулювання ринку фінансових послуг є недостатня координація дій між фінансовими регуляторами, що в процесі наглядової діяльності виявляється в неузгодженості їхніх дій під час прийняття нормативно-правових актів, недостатній координації дій в умовах системних фінансових криз, недостатньому обміні інформацією та невідпрацьованості механізмів взаємодії під час нагляду за діяльністю фінансових конгломератів чи пов'язаних осіб. Важливого значення набуває також подальша інтеграція України у світові структури, що визначають міжнародну політику в галузі регулювання фінансових послуг.

REFERENCES

- Algazin, A.I., Galaguz, N.F., & Larichev, V.D. (2003). *Strakhovoe moshennichestvo i metody borby s nim [Insurance fraud and methods of dealing with it]*. Moscow: Delo [in Russian].
- Cherniavskiy, S.S., Kanashuk, A.S., & Ishchuk, I.V. (et al.). (2008). *Protydiia shakhraistvu v sferi strakhuvannia zasobiv avtotransportu [Anti-fraud in the field of motor insurance]*. Kyiv: KNUVS [in Ukrainian].
- Cherniei, V.V. (2014). *Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni zasady zapobihannia zlochynam u sferi diialnosti nebankivskykh finansovykh ustanov v Ukraini [Criminal law and criminological principles of crime prevention in the field of non-bank financial institutions in Ukraine]*. Kyiv: Tsentr. uchb. lit. [in Ukrainian].
- Dorokhina, Yu.A., & Iliashko, A.O. (2019). Okremi problemy rozmezhuвання shakhraistva ta shakhraistva z finansovymy resursamy [Some problems of distinguishing fraud and fraud with financial resources]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho, Scientific notes of Tavriia National University named after V.I. Vernadsky*, 30(69), 3, 91-94. doi: <https://doi.org/10.32838/1606-3716/2019.3/16> [in Ukrainian].
- Furman, V.M. (2005). Strakhuvannia ta yoho rol v sotsialno-ekonomichnykh protsesakh [Insurance and its role in socio-economic processes]. *Finansy Ukrainy, Finance of Ukraine*, 8, 145-149 [in Ukrainian].
- Informatsiia pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy [Information on the state and development of the insurance market of Ukraine]. (2021). *Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi ryнкiv finansovykh posluh (Natskomfinposluh), National Commission for State Regulation of Financial Services Markets (Natskomfinposlug)*. Retrieved from <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-ryнку-Ukrainy.html> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
- Lopashenko, N.A. (2002). Moshennichestvo v sfere strakhovaniia [Fraud in insurance]. *Zakon, Law*, 2, 81-87 [in Russian].
- Mitrokhin, V.K. (1995). *Vnimanie! Strakhovoe moshennichestvo [Attention! Insurance fraud]*. Moscow: Liuks-art [in Russian].
- Nedzheria, V.I. (2020). Ryzyky strakhovoho shakhraistva ta metody borotby z nymy [Risks of insurance fraud and methods of combating them]. *Efektivna ekonomika, Efficient economy*. doi: 10.32702/2307-2105-2020.3.150 [in Ukrainian].

- Osadets, S.S. (Ed.). (2012). *Strakhuvannia [Insurance]* (3rd ed., rev.). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
- Petrushka, O.V. (2019). Finansovi shakhraistva u strakhovii sferi [nancial fraud in the insurance sector]. *Prychornomorski ekonomichni studii, Black Sea Economic Studies*, 47-2, 16-110. doi: <https://doi.org/10.32843/bses.47-54> [in Ukrainian].
- Proekt Zakonu pro pryvatnu detektyvnu diialnist vid 4 liut. 2020 r. No. 3010 [Draft Law on Private Detective Activity from February 4, 2020, No. 3010]. (n.d.). w1.c1.rada.gov.ua. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68051 [in Ukrainian].
- Prykaziuk, N., Motashko, T. (2015). Novi vektory rozvytku avtotransportnoho strakhuvannia v Ukraini [New vectors of motor insurance development in Ukraine]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 3(168), 37-47. doi: [dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/6](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/6) [in Ukrainian].
- Stelmakh, V.S. (et al.). (ED.). (2001). *Entsyklopediia bankivskoi spravy Ukrainy [Encyclopedia of Banking of Ukraine]*. Kyiv: In Yure [in Ukrainian].
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: vid 16 sich. 2003 r. No 435-IV [Civil Code of Ukraine from January 16, 2003, No. 435-IV]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> [in Ukrainian].
- Zaiats, K. (2019). Kryminalistychna kharakterystyka shakhraistv, shcho maskuiutsia obolonkoiu hospodarskykh pravovidnosyn [Forensic characteristics of fraud disguised by the shell of economic relations]. *Pidpriemstvo, gospodarstvo i pravo, Enterprise, economy and law*, 9, 262-266. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.9.45> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro strakhuvannia": vid 7 berez. 1996 r. No. 85/96-VR [Law of Ukraine "About insurance" from March 7, 1996, No 85/96-VR]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- ZNilkina, M.S. (2005). *Strakhovoe moshennichestvo. Pravovaia otsenka, praktika vyavleniia i metody presecheniia [Insurance fraud. Legal assessment, practice of detection and methods of suppression]*. Moscow: Volter Kluver [in Russian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Алгазин А. И., Галагуза Н. Ф., Ларичев В. Д. Страхование мошенничества и методы борьбы с ним : учеб.-практ. пособие. М. : Дело, 2003. 512 с.
- Протидія шахрайству в сфері страхування засобів автотранспорту : метод. рек. / [С. С. Чернявський, А. С. Канашиук, І. В. Ішук та ін.]. Київ : КНУВС, 2008. 52 с.
- Черней В. В. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання злочинам у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2014. 456 с.
- Дорохіна Ю. А., Іляшко А. О. Окремі проблеми розмежування шахрайства та шахрайства з фінансовими ресурсами. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2019. Т. 30 (69). № 3. С. 91–94. (Серія «Юридичні науки»). doi: <https://doi.org/10.32838/1606-3716/2019.3/16>.
- Фурман В. М. Страхування та його роль в соціально-економічних процесах. *Фінанси України*. 2005. № 8. С. 145–149.
- Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. *Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг)*. 2021. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html>.
- Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- Лопашенко Н. А. Мошенничество в сфере страхования. *Закон*. 2002. № 2. С. 81–87.
- Митрохин В. К. Внимание! Страхование мошенничества. М. : Люкс-арт, 1995. 92 с.
- Неджеря В. І. Ризики страхового шахрайства та методи боротьби з ними. *Ефективна економіка*. 2020. doi: [10.32702/2307-2105-2020.3.150](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.150).
- Страхування : підручник / кер. авт. кол. С. С. Осадець. Вид. 3-тє, переробл. і доповн. Київ : КНЕУ, 2012. 599 с.
- Петрушка О. В. Фінансові шахрайства у страховій сфері. *Прийчорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 47-2. С. 106–110. doi: <https://doi.org/10.32843/bses.47-54>.
- Проект Закону про приватну детективну діяльність від 4 лют. 2020 р. № 3010. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68051.
- Приказюк Н., Моташко Т. Нові вектори розвитку автотранспортного страхування в Україні. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*. 2015. № 3 (168). С. 37–47. doi: [dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/6](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/6).
- Енциклопедія банківської справи України / [за ред. В. С. Стельмаха та ін.]. Київ : Ін Юре, 2001. 300 с.
- Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.
- Заяць К. Криміналістична характеристика шахрайств, що маскуються оболонкою господарських правовідносин. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 9. С. 262–266. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.9.45>.
- Про страхування : Закон України від 7 берез. 1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
- Жилкина М. С. Страхование мошенничества. Правовая оценка, практика выявления и методы пресечения. М. : Волтерс Клувер, 2005. 192 с.

Стаття надійшла до редколегії 01.02.2021

Tychyna D. – Senior Research Fellow of the Scientific Laboratory on the Problems of Combating of the Educational and Research Institute No. 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9430-6101>;

Sobkovych O. – Master of Laws
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1302-8702>

Prevention of Insurance' Criminal Offenses in Ukraine

*The **purpose** of this article is to study the most common criminal offenses in the field of insurance in Ukraine and identify effective measures to prevent criminal offenses of this category, in order to implement them into the legal reality of Ukraine. **Methodology.** Methodological tools are selected in accordance with the purpose, specifics of the object and subject of research. In the course of the research the generalization, processing and analysis of the obtained results were carried out. A special research method used in the article is the method of systems analysis. The **scientific novelty** of the publication is that based on the analysis of quantitative and qualitative characteristics of criminal offenses in the field of insurance, the system of criminally punishable acts that encroach on various objects of criminal law protection is determined. A special place in it is occupied by various types of illegal seizure of the insurance company's property by professional insurance market participants and policyholders. **Conclusions.** Given the scale of criminal offenses in the field of insurance, insurance companies need to work together to avoid them. This requires the creation of associations, tandems of insurers, in which to combine databases containing information about the insured, «blacklists» of unscrupulous policyholders, joint regional data banks on potential fraudsters and other information. In addition, the priority of crime prevention in this segment is the interaction of law enforcement agencies with the security services of insurance companies in detecting fraud and other illegal acts aimed at illegally obtaining insurance compensation. We believe that the practical application of the above measures will contribute to the development of the domestic insurance market and increase the efficiency of the insurance institution in general.*

Keywords: insurance; insurance risk; criminalization; criminal offenses; prevention; fraud.